

El Museu Militar de Montjuïc

FRANCISCO SEGOVIA BARRIENTOS
Director del Museu militar de Montjuïc

Vista General de les sales. Museu Militar de Montjuïc. © de la fotografia: Antonio Vilella Vallès

El Museu Militar de Montjuïc, podem dir, és un museu singular. Per això nos basamos en una sèrie de circumstàncies entre les que destacarem la seva ubicació, la història del Castell, la seva creació com a museu i les col·leccions de que disposa.

Las más significativas, desde el punto de vista cultural, son el continente del museo, un castillo de estilo abalauartado del siglo XVIII, y las colecciones vinculadas a la historia de Cataluña, destacando, entre otras, las de armas blancas de F. Marés, de fuego de Ripoll y de cañones de la Fundación de Barcelona, sin olvidar la rica colección de planos de fortalezas catalanas y la de libros procedentes de la Academia de Matemáticas de Barcelona.

El museo, en la actualidad, está en un proceso de redefinición de sus contenidos con la elaboración de un nuevo proyecto museográfico.

The Military Museum (Museu Militar) on Montjuïc is indeed a remarkable institution. Remarkable for a whole series of reasons among which are its splendid location, the history of its Castle, how it became a museum and of course, its collections.

In cultural terms the most important of these are the 18th-century fortified castle in which it is housed and its collections, so closely linked to the history of Catalonia. These include the Marés collection of weaponry, a collection of firearms

UN MUSEU SINGULAR

Començar tot manifestant que el Museu Militar de Montjuïc és singular no deixa de ser una obvietat. Tots ho són, però en aquest s'hi donen una sèrie de circumstàncies que fan que ho sigui d'una forma especial: la seva ubicació, la història del Castell, la seva creació com a museu i les col·leccions de què disposa.

La seva seu ocupa el recinte interior del Castell de Montjuïc, cosa que suposa una superfície de 7.500 metres quadrats, dels quals 5.200 són coberts. Aquesta darrera superfície es reparteix entre 35 sales en el nivell superior i 4 en l'inferior, una de les quals amida uns 200 metres de llargària. Aquesta multiplicitat d'espais, la majoria de superfície limitada, presenta com a dificultat afegida el fet d'assolir les convenientes condicions mediambientals. Com a contrapartida, la fortalesa és un marc específic idoni per ser utilitzat com a museu militar o històric i per la seva privilegiada situació com a talaia, cosa que li permet ser el millor mirador de Barcelona i del Mediterrani.

El valor del castell, tal com és actualment, el determina el fet de ser una de les fortificacions de baluards catalanes de la Il·lustració, dissenyada per Juan Martín Zermeno, exemple clar de la tecnologia i la ciència de l'Acadèmia Militar de Matemàtiques de Barcelona, aplicada en aquest cas

from Ripoll and a collection of cannons from the local Barcelona foundry. Other collections of interest include one of plans of Catalan forts and another of books from the Barcelona Academy of Mathematics (Real y Militar Academia de Matemáticas de Barcelona).

Currently, both the contents and policies of the museum are being re-defined under the remit of a new overall design.

a l'arquitectura militar. Precisament l'any 2003 es complí el 250è aniversari de la reconstrucció de Zermeño.

Els esdeveniments històrics en els quals el castell ha tingut protagonisme són molts i d'especial rellevància per a Catalunya, tot i que jo sempre he sostingut que la grandesa o misèria d'aquests fets no és imputable a la fortalesa, sinó als homes que els van decidir.

Els museus militars a Espanya, llevat de comptades excepcions, van néixer a instància de la mateixa institució militar. Actualment aquest origen està variant i observem l'aparició d'alguns museus gràcies a la iniciativa d'entitats públiques o a la creació de patronats o consorcis que es fan càrrec, en certa manera, dels existents o en promocionen de nous.

L'any 1960, per la llei 52/1960, l'Estat cedeix a l'Ajuntament de Barcelona el Castell de Montjuïc, amb els seus fossars i glacis. En condiona la cessió a la creació d'un museu militar i dedica la resta a parcs, jardins i miradors. Les obres d'agençament de les sales, que es trobaven molt malmeses, i la creació del museu es van prolongar en el temps, cosa que va fer que la inauguració no se celebrés fins al 24 de juny de 1963. Per a la gestió del castell i del museu es va crear un Patronat amb participació de l'Estat i l'Ajuntament.

La característica essencial de les col·leccions del museu és la seva vinculació històrica amb Catalunya, sense oblidar que moltes ho estan doblement pel fet de ser donacions, cessions o dipòsits de particulars o d'institucions culturals catalanes. La resta, els fons que no provenen de l'autonomia, ara hi són gràcies a la sensibilitat i l'esforç de persones del Patronat que els han recuperat d'altres museus militars.

2. Fossar i accés al primer recinte del castell. Museu Militar de Montjuïc. Fotografia: Foto Robert
3. Vista General del castell. Museu Militar de Montjuïc. © de la fotografia: Antonio Vilella Vallés
4. Biblioteca. Museu Militar de Montjuïc. Fotografia: Foto Robert

EVOLUCIÓ DEL MUSEU

L'interès esmerçat per les institucions que componen el Patronat, la importància dels fons disponibles, el marc arquitectònic i històric i els mitjans humans, materials i econòmics emprats van contribuir al naixement d'un museu important.

El discurs històric es materialitzava en una museografia d'acord amb el seu temps. S'hi destacaven personatges històrics i fets singulars vinculats a Catalunya, amb sales i espais dedicats a Jaume I, Pere el Gran, Berenguer el Gran, Prim, Lepant, la Guerra de la Independència, etc.; i, com és natural, a l'última Guerra Civil.

Les col·leccions es mostraven íntegrament, tot i que algunes eren molt reiteratives, atesa la gran riquesa dels fons, i d'altres molt heterogènies en la composició. Els mitjans expositius eren adequats malgrat que la posada en valor de les col·leccions no destacava la singularitat de les peces més importants.

L'exposició permanent es va mantenir durant força anys sense més variacions que les determinades per la incorporació de fons. En la dècada dels vuitanta, el canvi polític i social i els greus problemes de filtracions d'aigua de pluja a les sales inferiors van ocasionar modificacions substancials. Per una o altra de les circumstàncies esmentades, es van desmuntar pràcticament tots els espais expositius dedicats al discurs històric. Una vegada fetes les impermeabilitzacions oportunes, es van reobrir de nou les sales: la història va quedar relegada a una petita mostra testimonial i es va potenciar l'exposició de les col·leccions.

6. Exposició sobre l'actuació catalana durant la Guerra de la Independència. Museu Militar de Montjuïc. Fotografia: Foto Robert

7. Exposició de banderes històriques. Museu Militar de Montjuïc. Fotografia: Foto Robert

EL MOMENT ACTUAL

El canvi de segle i mil·lenni saluda el museu amb una sèrie d'esdeveniments i circumstàncies -la majoria dels quals aliens al museu- que, orquestrats pels mitjans de comunicació social, ocasionen una crisi en el Patronat. Tot coincidint en el temps, accedeix a la presidència del museu el general Alejandro, que en renova la direcció i dona una sèrie de directrius per fer-lo entrar en una nova època.

Es fan, en primer lloc, una sèrie de reajustaments en els fons de l'exposició permanent, de manera que estiguin contextualitzats, amb independència del període històric, i s'intenta enriquir-la donant cabuda a opcions no previstes anteriorment. S'inicia alhora un nou diàleg amb la societat i els mitjans.

Conscients de la necessitat de canvis importants que presentin el museu amb criteris museístics moderns, s'hi comença a pensar i, sabent que l'afectaran globalment, no es plantegen modificacions definitives. No obstant això, se'n rehabiliten arquitectònicament diverses sales, se'n modifiquen els continguts i es reestructuren i integren algunes col·leccions. S'adapta un espai expositiu de 500 metres quadrats per donar cabuda a les exposicions temporals.

Cal destacar la riquesa de les col·leccions de canons fosos a Barcelona en el s. XVIII, les d'armes de Ripoll de la mateixa època, la Marès d'armes blanques del s. XV, i següents, les de plànols originals de la majoria de forteses catalanes del s. XVII i XVIII, i un llarg etcètera, sense oblidar la biblioteca científica, del s. XVIII., procedent de l'Acadèmia de Matemàtiques.

L'esforç per revitalitzar el museu se centra en les esmentades exposicions temporals. En menys de dos anys els nostres visitants poden contemplar: «Cusachs, militar i pintor», «Guerra Civil 1936/1939. Records a l'ombra de les Banderes» i pel juny de 2003 «Fortaleses catalanes de la Il·lustració. 250è aniversari de Montjuïc i Sant Ferran». D'altra banda, una empresa vinculada a la UB es responsabilitza de l'organització de visites teatralitzades sobre la història del castell i s'hi celebren concerts i cicles de conferències.

El museu és, entre els militars, el segon en fons de l'Estat espanyol, i supera en visites el de Madrid en la seva seu actual. Si volem valorar amb xifres el moment actual podem dir que l'any 2002 va enregistrar un augment de visitants del 27%, va assolir els 129.275 visitants i va despertar l'interès dels col·lectius i associacions culturals. Diverses institucions donen suport al museu i la situació econòmica és de solvència. La societat d'Amics del Museu s'amplia significativament.

EL FUTUR DEL MUSEU

La nostra aposta de futur té per objectiu el naixement d'un museu modern i integrador vinculat a la història, tot destacant-hi el protagonisme de Montjuïc, Barcelona i Catalunya. El discurs històric començaria al segle XII, coincidint en el temps amb la torre de senyals, i no es tancaria, cosa que permetria la seva continuïtat. L'equip científic que l'està elaborant es compon d'historiadors especialistes en història militar i general.

Les col·leccions que es mostrin posades en valor a l'exposició permanent seran, d'entre les disponibles, les més representatives de l'art, la tecnologia i la indústria catalanes, tot procurant recuperar fons existents en altres museus militars.

Amb independència d'això, hi tindrà un lloc destacat l'Acadèmia Militar de Matemàtiques de Barcelona i la seva contribució científica a l'arquitectura militar, civil i obra pública d'Espanya i Amèrica i, per descomptat, la fortalesa, seu del Museu.